

**Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Winkelstraat
te Kortesseem.**

**Wouter Yperman
Lente Van Brempt
Lawrence Dings
Annelies De Raymaeker**

**Tienen, 2021
Studiebureau Archeologie bvba**

Hoofdstuk 4 Programma van maatregelen

4.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2020G85 (landschappelijk bodemonderzoek) 2020G168 (Proefsleuvenonderzoek)
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunning voor de bouw van woningen (ca. 4.210 m ²) aan de Winkelstraat-Hasseltsesteenweg te Kortesseem met een totale kadastraal oppervlakte van ca. 4.344 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt en waarbij de bodemingreep 1000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend Archeoloog:	Wouter Yperman, OE/ERK/Archeoloog/2015/00056 Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Veldwerkleider:	Wouter Yperman, OE/ERK/Archeoloog/2015/00056
Assistent-archeoloog:	Lente Van Brempt
Locatie:	Kortesseem, hoekperceel Winkelstraat – Hasseltsesteenweg (Fig. 3.1) Bounding box: - punt 1: x= 220531, y=173724 - punt 2: x=220614, y=173822 Kortesseem, Afd. 1, Sectie C, percelen 483G & 481F (Fig. 3.2).
Oppervlakte projectgebied	ca. 4.344 m ²
Periode uitvoering:	16/07/2020
Relevante termen³⁷:	Kortesseem, buitengebied, proefsleuven, (zand)leemstreek, vakwerkbouw
Bebouwde/ontoegankelijke zones:	Het zuidwestelijke deel (kadastraal perceel 483G) is grotendeels bebouwd en niet toegankelijk voor onderzoek met ingreep in de bodem.

4.2 Gemotiveerd advies

Binnen het onderzoeksgebied werd op 9 juli 2020 en 16 juli 2020 door Studiebureau Archeologie bvba respectievelijk een landschappelijk bodemonderzoek (projectcode 2020G85) en een proefsleuvenonderzoek (projectcode: 2020G168) uitgevoerd. In totaal werden 7 landschappelijke boringen en 4 proefsleuven aangelegd die verspreid over het hele terrein sporen (paalkuilen, kuilen en

³⁷ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

greppels) bevatten uit de volle en late middeleeuwen. Er zijn tevens sporen en bestaande gebouwen uit de nieuwste tijd aanwezig.

Het aangetroffen sporenbestand, bestaande uit 25 bodemsporen, wordt geassocieerd met meerdere archeologische fasen die bestaan uit bewoningsporen. Binnen de sporen konden minstens twee mogelijke structuren geïdentificeerd worden en sterke aanwijzingen voor bijkomende structuren uit de volle en late middeleeuwen. De aangetroffen sporen zijn hoofdzakelijk te situeren in het zuiden van het projectgebied (fig. 4.1). Het projectgebied bevindt zich in de zandleemstreek met een textuur B-horizont (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) waarbij het archeologisch relevant niveau zich over het algemeen op een gemiddelde diepte van ca. 75-80 cm onder het maaiveld bevindt. Het aanlegvlak werd aangetroffen bovenop de Bt-horizont onder een oude ploeghorizont die foutief aanzien kan worden als een sterk gebioturbeerd archeologisch vlak.

Op basis van het bureauonderzoek, de landschappelijke boringen en het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan worden vastgesteld dat het volledige projectgebied beschikt over een archeologisch potentieel (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**).

De geplande bouwwerkzaamheden betreffen het ophogen van het terrein met ca. 25 cm; het volledig demonteren, opnieuw heropbouwen en restaureren van de bestaande hoeve en stal in vakwerk op ca. 7 meter van de oorspronkelijke locatie; en een nieuwbouw van verschillende woningen zonder kelder. De vorstvrije funderingen gaan tot 55 cm. diep van het nieuwe maaiveld (dus 30cm onder het huidige maaiveld en 65 cm onder de nieuwe vloerplas) (fig. 4.2). De nieuwe geplande werken zullen een buffer van ca. 50cm tussen de funderingen en het archeologische vlak aanhouden, waardoor een behoud in situ mogelijk en aldus wenselijk is. Voor de werken in de zone van de bestaande hoeven en stal wordt een werfbegeleiding geadviseerd.

Fig. 4.1: Synthese van de opvallende en besproken locaties met aanduiding van het projectgebied op de midden 18de-eeuwse kaart van Villaret³⁸.

³⁸ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

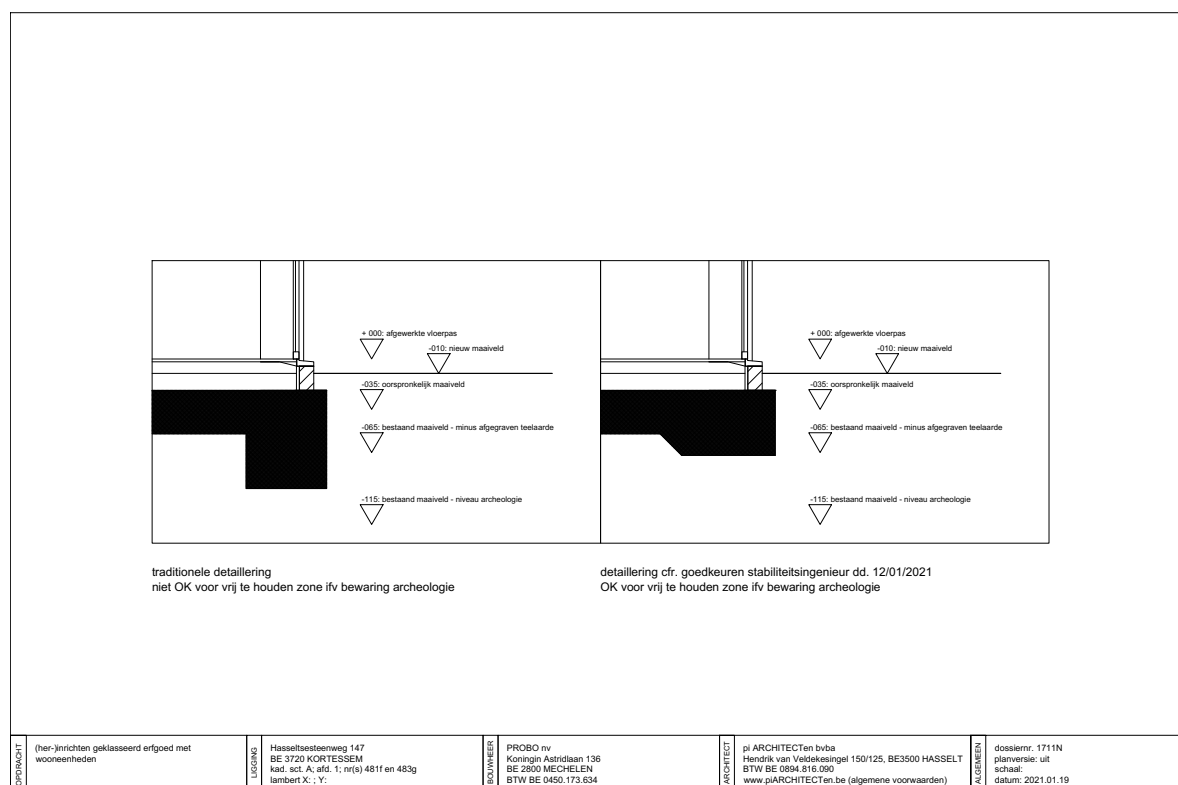

Fig. 4.2: Funderingsplan³⁹.

4.3 Programma van maatregelen voor behoud in situ

Voor het gehele projectgebied blijft de impact van de geplande werken beperkt tot ca. 30cm diepte onder het huidige maaiveld. Rekening houdend met een bufferzone van ca. 50cm blijft het archeologische vlak, te situeren op een diepte van ca. 80cm buiten bereik van de geplande werken met buffer.

Zolang de werken niet dieper gaan dan voorzien en gepland (30cm onder het bestaande maaiveld) is een archeologische begeleiding of opvolging niet nodig. Gaan de geplande werken wel dieper moet minstens een archeoloog geconsulteerd worden.

Het projectgebied mag NIET op de Gebieden Geen Archeologie (GGA) aangezien er archeologische waarden aanwezig zijn.

Zelfs wanneer de geplande werken toegelaten zijn binnen de context van behoud in situ blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in het onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 Art. 5.1.4. van toepassing: "Iedereen die, op een ander moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek, een archeologische opgraving of het gebruik van een metaaldetector, een roerend of onroerend goed vindt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het archeologische erfgoedwaarde heeft, is verplicht daarvan binnen drie dagen aangifte te doen bij het agentschap."

³⁹ pi ARCHITECTen bvba

Deze aangifte kan gebeuren op <https://www.onroendergoed.be/nl/digitaal-vondstmeldingsformulier.be>

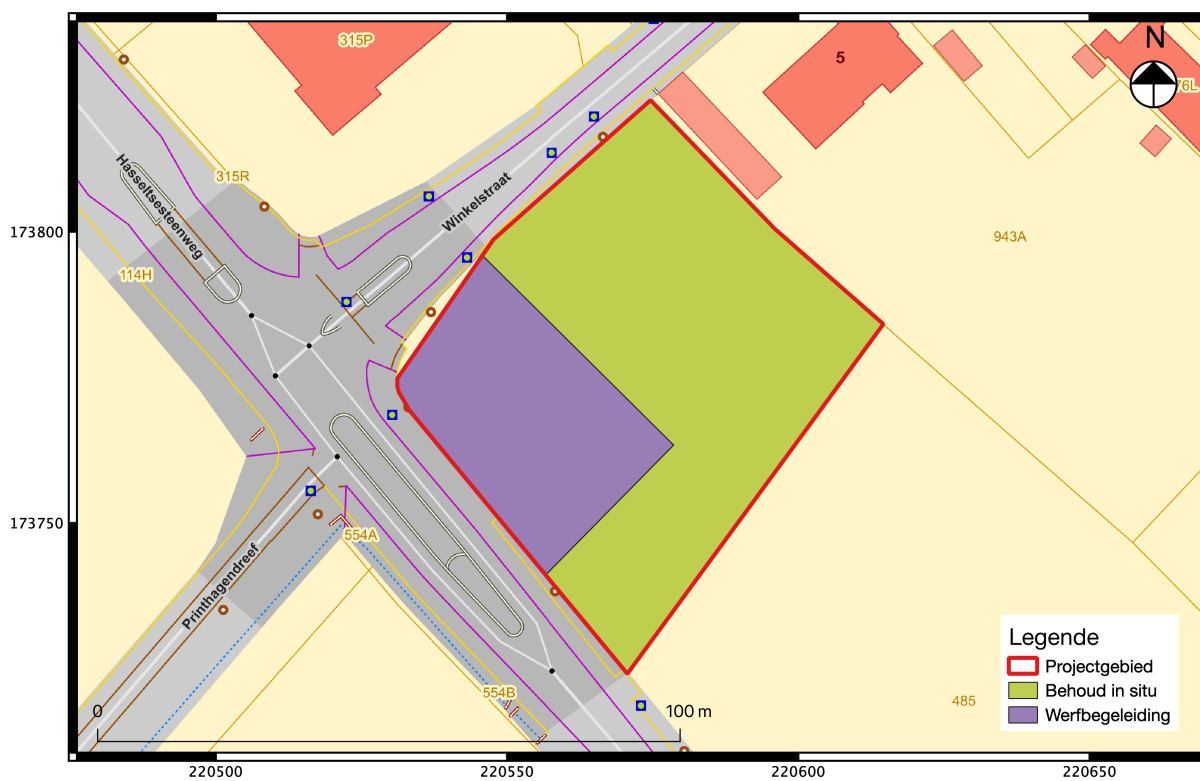

Fig. 4.5: Zones verder onderzoek

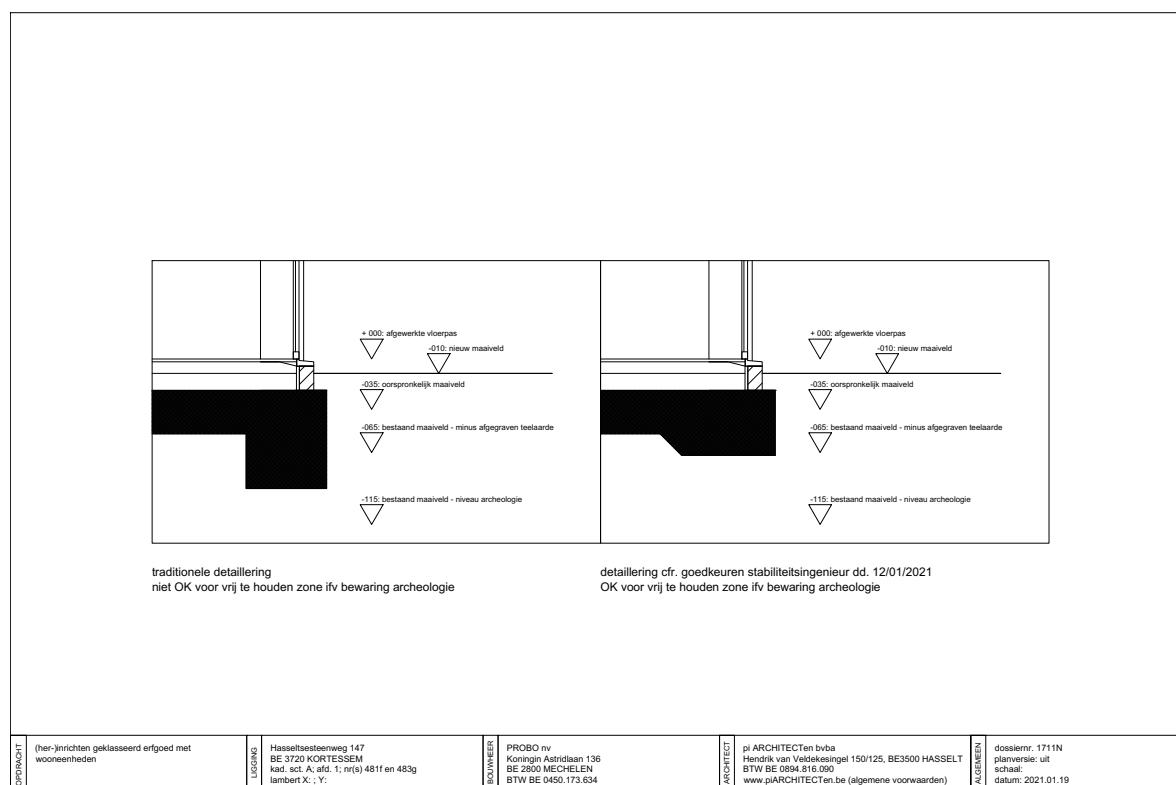

Fig. 4.6: Oorspronkelijk geplande fundering en aanpassing van de fundering aan behoud in situ.

4.4 Programma van maatregelen voor een begeleiding (om behoud in situ te bewerkstelligen).

4.4.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De archeologische werfbegeleiding is gericht op een behoud in situ van de archeologisch relevante niveau(s), die normaliter niet geraakt zullen worden door de geplande bodemingreep. Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek blijkt het archeologische vlak zich op een diepte van ca. 85cm onder het huidige maaiveld te liggen. De geplande werken behouden aldus een buffer van ca. 50cm met het archeologische vlak.

Echter kan men bij de werkzaamheden aan de te restaureren en te verplaatsen gebouwen stoten op archeologie. Hoewel de bestaande funderingen en andere ondergrondse constructies niet meegenomen worden bij de restauratie, moet tijdens de laatste fase van het demonteren ter hoogte van de funderingen en de vloer een archeoloog deze werken begeleiden. Dit om eventuele archeologische vaststellingen te doen zoals oudere vloeren en bouwnaden in de fundering die mogelijk tijdens de werken kunnen vernietigd worden.

Bij een behoud in situ is het doel om de archeologische waarden veilig te laten zitten, zonder dat er kans is op schade of degradatie van de archeologische sporen. Registratie en opgraving vinden alleen plaats wanneer het archeologische niveau toch geraakt zou worden tijdens de werken of wanneer er archeologische vaststellingen zoals oudere vloeren en bouwnaden in de funderingen moeten gedaan

worden. In dat geval zullen de archeologische waarden die geraakt zijn zo gedetailleerd mogelijk worden geregistreerd, waarbij zo weinig mogelijk verder wordt ingegrepen in de archeologische site.

De volgende vraagstellingen staan centraal in het onderzoek:

- Werd een archeologisch niveau geraakt door de uitgevoerde werken? Op welke diepte bevindt dit archeologische niveau zich?
- Is het behoud in situ van het niveau mogelijk? Zo ja, hoe wordt dit gegarandeerd?
- Indien relevant, zijn er archeologische sporen aangetroffen?
- Wat is de datering van deze sporen? Zijn er sporen of vondsten aanwezig uit één of meerdere periodes?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen/vondsten en de reeds gekende archeologische waarden binnen het projectgebied?
- Welke adviezen kunnen er voor het behoud in situ met het oog op eventuele bodemingrepen in de toekomst worden geformuleerd?

Het archeologisch onderzoek dient binnen het huidige project in eerste instantie om ervoor te zorgen dat de aanwezige archeologische site voor de toekomst bewaard blijft. Er wordt voorzien in het plaatsen van een geotextiel om het archeologische vlak te beschermen. Alle maatregelen worden genomen om de aanwezige site te beschermen tijdens de werkzaamheden.

4.4.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Ter hoogte van de bestaande hoeve met stal in vakwerkschap (oppervlakte: ca. 1396m²) wordt een begeleiding van de werkzaamheden geadviseerd, volledig uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk (versie 4.0). Het archeologisch vlak wordt gesitueerd op ca. 85 cm onder het huidige maaiveld.

Registratie en opgraving vinden alleen plaats wanneer het archeologische niveau toch geraakt zou worden tijdens de werken of wanneer er archeologische vaststellingen zoals oudere vloeren en bouwnaden in de funderingen moeten gedaan worden. In dat geval zullen de archeologische waarden die geraakt zijn zo gedetailleerd mogelijk worden geregistreerd, waarbij zo weinig mogelijk verder wordt ingegrepen in de archeologische site.

Tijdens de begeleiding van de werkzaamheden wordt aandacht besteed aan de diepte van de werkzaamheden en de positie ten opzichte van het archeologische vlak. Dit kan gecontroleerd worden door kleine profielputjes of door een boring. Er dient ten allen tijde een **buffer van minstens 30 cm** tussen de verstoring en het archeologische vlak bewaard te blijven. Het aanbrengen van het geotextiel gebeurt onder toezicht van een archeoloog.

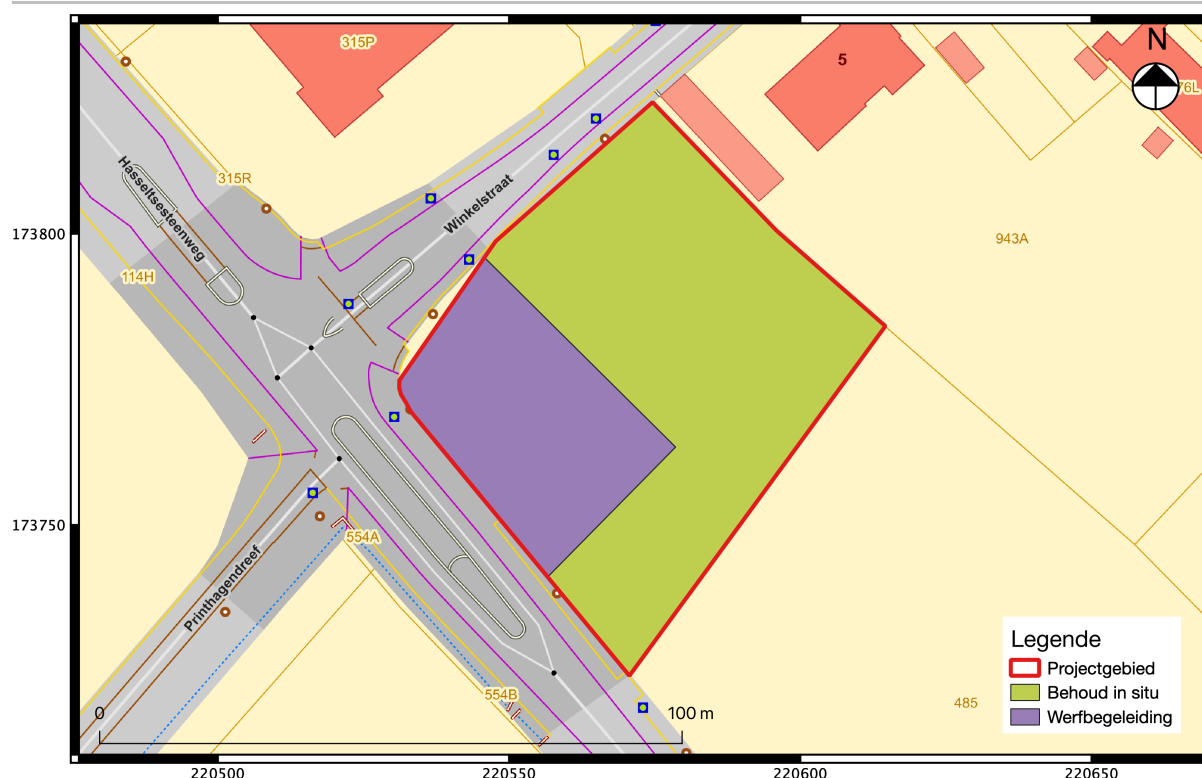

Fig. 4.7: Zones Verder onderzoek

4.4.3 Criteria en niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Binnen het huidige project (met een eerder beperkte ingreep in de bodem) ligt de aandacht op het bewerkstelligen van behoud in situ van de archeologische site. Maatregelen worden getroffen om de gekende site te beschermen voor verder onderzoek in de toekomst. Indien bij het veldwerk van de voorgestelde methode wordt afgeweken, op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering.

4.4.4 Kostenraming van de begeleiding

Vooraleer een raming kan gegeven worden met betrekking tot het veldwerk, dient er op gewezen te worden dat deze gebaseerd is op de resultaten van het vooronderzoek. Een grotere of kleinere densiteit van sporen en de aanwezigheid van speciale sporen (waterputten, graven, potstalwoningen, ...) heeft een invloed op de accuraatheid van deze raming. Er werd gepoogd een ruime schatting te geven waarbij alle getallen in vermoedelijke hoeveelheden worden gegeven.

Voor de begeleiding wordt uitgegaan van 5 dagen veldwerk met een veldwerkleider. De effectieve duur van de begeleiding zal afhankelijk zijn van de planning en voortgang van de aannemer van de sloop. Indien het archeologisch vlak toch geraakt wordt, wordt deze bijgestaan door één of meerder archeoloog-assistenten. Gezien de aard van de werken (begeleiding) wordt geen rekening gehouden met de kostprijs van kraanwerk of werfinrichting, aangezien deze voorzien kunnen worden door de uitvoerende aannemer, hetzelfde geldt voor de te plaatsen geotextiel. Er wordt een budget voorzien voor natuurwetenschappen en conservatie. Dit budget houdt rekening met het behoud in situ. Indien

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Winkelstraat te Kortesse

dit behoud in situ uiteindelijk niet mogelijk blijkt te zijn, komt deze raming te vervallen en dient de volledige geselecteerde zone vlakdekkend opgegraven te worden.

Voor de begeleiding van de werkzaamheden wordt voorzien in een totale (geschatte) kostprijs van € 7.000,00

Begeleiding (ca. 1396 m²)

Type	Subtotaal	Totaal
Veldwerk	€ 2.500	
Assessment en Rapportage	€ 2.500	
Natuurwetenschappen	€ 1.000	
Conservatie	€1.000	
Totaal		€ 7.000

4.4.5 Noodzakelijke competenties van het opgravingsteam

De aangetroffen site dient te worden opgegraven door een team bestaande uit ervaren veldarcheologen. De leidinggevend archeoloog dient over minstens 240 werkdagen opgravingservaring met minstens 160 werkdagen op landelijke sites op de zandleembodem te beschikken. Hij/zij heeft aantoonbare ervaring op sites uit de volle en late middeleeuwen. Hetzelfde geldt voor de archeoloog-assistent (indien deze nodig blijkt te zijn), hij/zij dient minstens 120 werkdagen opgravingservaring te hebben met minstens 80 werkdagen op landelijk sites. Indien tijdens het veldwerk duidelijk wordt dat binnen het opgravingsteam niet de nodige specialisatie aanwezig is, wordt de hulp van externe specialisten ingeroepen.

Bij het uitwerken van de resultaten van de opgraving en de rapportage hiervan wordt indien nodig ook de hulp ingeroepen van externe specialisten.

4.4.6 Risicofactoren bij het uitvoeren van het onderzoek

Archeologie is *in se* een risicovol beroep. Alle mogelijke maatregelen dienen te worden genomen om op een veilige en gezonde manier te kunnen werken. Uiteindelijk heeft veiligheid voorrang. Indien er niet veilig gewerkt kan worden, ondanks maatregelen, kan besloten worden om slechts een deel van het archeologisch onderzoek te doen (bijvoorbeeld machinaal werken en registratie op afstand) of, in het slechts geval, geen onderzoek van die specifieke context.

4.4.7 Conservatie en langdurige bewaring van het archeologisch ensemble

Archeologische conservatie kent verschillende vormen die in alle fases van het archeologisch onderzoek dienen aanwezig te zijn om het onderzoekspotentieel van de opgegraven objecten ten volle te benutten (CGP 24.1). Zo wordt ervoor gezorgd dat alle nodige voorzorgen genomen zijn om de bewaring van een archeologisch artefact te verzekeren van bij het opgraven tot een eventuele verdere conservatiebehandeling. De artefacten wordt bewaard in een gecontroleerde en aangepaste omgeving om eventuele degradatieprocessen te vertragen of stoppen. Indien nodig wordt een conservatie in functie van het onderzoek (alle ingrepen die nodig zijn om zoveel mogelijk informatie

uit een archeologisch artefact te halen) of een stabiliserende conservatie (de behandeling die nodig is om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren) uitgevoerd.

Op basis van het assessment – en in samenspraak met een conservator - wordt een beslissing genomen met betrekking tot welke ingrepen noodzakelijk en nuttig zijn. De conservator coördineert alle aspecten inzake conservatie tijdens het onderzoek. Hij bepaalt welke aspecten van de conservatie kunnen uitgevoerd worden door hem zelf en welke door andere medewerkers, en hoe dit dient te gebeuren.

Ook dient rekening worden gehouden met het vondstassemblage. Indien een groot assemblage van dezelfde artefacten wordt gevonden is het niet in alle gevallen noodzakelijk om alle artefacten te gaan conserveren. In dit geval zal dan een representatief aandeel verder onderzocht en geconserveerd worden.

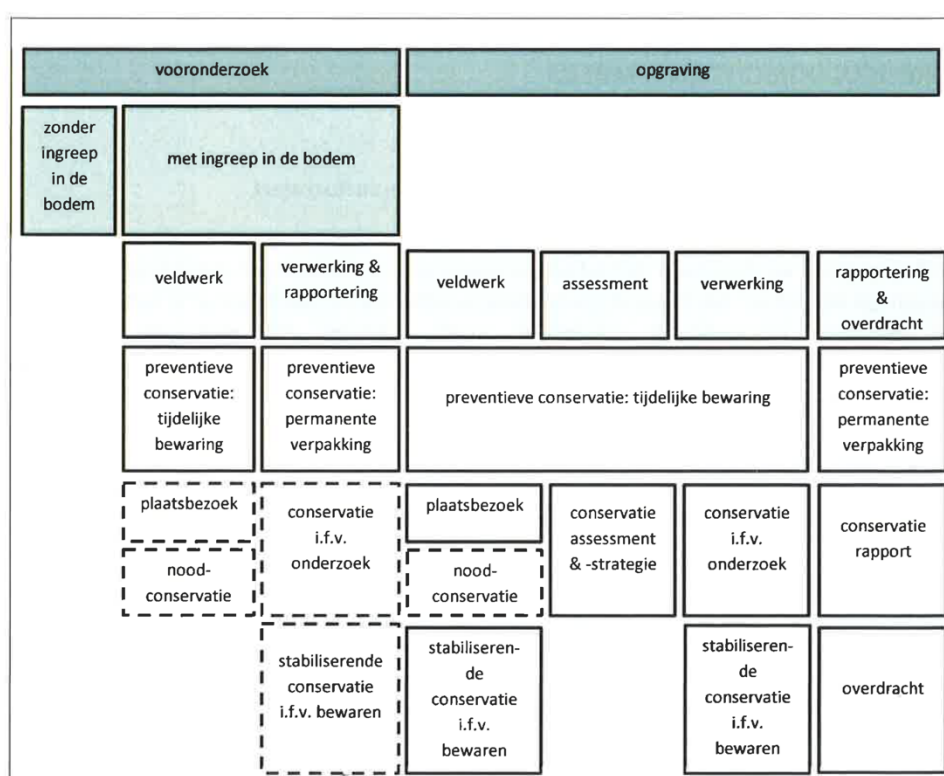

Fig. 4.3: Plaats van conservatie in het archeologisch onderzoek⁴⁰.

4.4.8 Bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble

Al tijdens het vooronderzoek werd duidelijk dat er zich binnen de grenzen van het onderzoeksgebied een archeologische vindplaats met hoog potentieel bevindt. Het is belangrijk dat het archeologisch ensemble ook na het onderzoek toegankelijk blijft voor wetenschappers uit verschillende disciplines.

⁴⁰ Code van Goede Praktijk: 190.

Bij gebrek aan een erkend depot, het ontbreken van een stedelijk of intergemeentelijk depot en het weigeren van het algemeen depot van Onroerend Erfgoed om op te treden als alternatief depot⁴¹, is enkel de bewaarplaats van de initiatiefnemer beschikbaar⁴². Deze dient als 'een goede huisvader' deze vondsten te bewaren en ter beschikking te stellen voor verder onderzoek. Er zijn dan ook geen aanlevervoorwaarden.

⁴¹ Ondanks de mededeling op de website van Onroerend Erfgoed: <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-onroenderfgoeddepots>.

⁴² Tenzij er toch een andere bewaarplaats gevonden kan worden binnen of buiten de gemeente waarbij dezelfde bewaringsvoorwaarden gegarandeerd kunnen worden.